

ละครเวที “ไต้ฝุ่น” ภาพ ตัดแปะ ของประวัติศาสตร์ไทย

Prachatai --Tue, 2013-10-15 23:49

รับขวัญ ธรรมนุชดี

เนื่องในโอกาสครบรอบ 40 ปี 14 ตุลา คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาการละคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ร่วมกับกลุ่มละคร B Floor จัดแสดงละครเวทีส่งเสริมประชาธิปไตย เรื่องไต้ฝุ่น กำกับการแสดงโดย คุณ ธีระวัฒน์ มุรวีไล (คาเงะ) ร่วมแสดงโดยนักศึกษาสาขาการละครและสมาชิกจากกลุ่ม B Floor โดยจัดแสดงครั้งแรกที่ หอประชุมศรีบูรพา ธรรมศาสตร์ และ สถาบันปรีดี พนมยงค์ เมื่อวันที่ 12-14 ตุลาคม 2556

รูปแบบของละครเวทีเรื่องนี้เป็นงาน Physical Theatre ที่เน้นการใช้ร่างกายเพื่อสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกมายังผู้ชม ฉายภาพให้เห็นประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 จนถึงการปะทะกันระหว่างขบวนการภาคประชาชนกับชนชั้นนำ ตามมาด้วยกระบวนการการตัดแปะความจริงให้กลายเป็นเรื่องสับสน ขบขัน และไร้ค่า การค้นหาความจริงกลายเป็นเรื่องต้องห้าม ห้ามถาม ห้ามสงสัย และสุดท้ายได้แสดงให้เห็นการปลุกจิตสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ขึ้นมาอีกครั้ง จิตสำนึกในการแสวงหาคำตอบอันนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะต้องเผชิญหน้ากับอำนาจมืดก็ตาม

การนำเสนอละครเรื่องนี้เสมือนกับการนำภาพจำของประวัติศาสตร์ไทยมาแสดงให้เห็นบนเวที แม้การนำเสนอจะเป็นไปในลักษณะของ Physical Theatre แต่ เนื้อหาที่พูดถึงนั้นกลับลึกซึ้งและเต็มไปด้วยภาพ

ความทรงจำที่แม่แต่บทพูดโต้ตอบ ก็ไม่อาจจะนำเสนอความลึกซึ้งได้เท่าภาพ และการเคลื่อนไหวที่ได้รับการออกแบบมาอย่างละเอียดอ่อนและมีพลังเช่นนี้

สิ่งที่น่าสนใจที่สุดของละครเรื่องนี้ ไม่ใช่การตีแผ่ความจริง หรือเล่าอธิบายความเป็นจริงของประวัติศาสตร์ไทยอย่างละเอียดและตรงไปตรงมา แต่กลับเป็นรูปแบบการร้อยเรียงเรื่องที่เหมือนกับการฉีกหน้ากระดาษบางหน้ามาปะติดปะต่อกัน เหมือนกับตำราเรียนประวัติศาสตร์ไทยที่ฉีกหน้าประวัติศาสตร์มาตัดปะจนกลายเป็นความจริงชุดหนึ่งที่ปลูกฝังให้คนรุ่นหลังจดจำ

16 ตุลา 4 ตุลา ?

หลังการแสดงรอบแรกที่ม. ธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ในช่วงเสวนา มีนักศึกษาคนหนึ่งถามคำถามกับวิทยากรว่า " *ผมเรียนมาถึงตอนนี้แล้ว ผมก็ยังแยกไม่ออกว่า 14 ตุลา กับ 6 ตุลา ต่างกันอย่างไร อาจารย์ช่วยอธิบายได้ไหมครับ*"

คำถามนี้เป็นเรื่องจริงของสังคมไทย ที่ละครได้พุ่งก็ได้หยิบยกแสดงให้เห็น คนรุ่นใหม่มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ไทยหลัง 2475 เป็นค่าสำคัญ หรือคีย์เวิร์ด และตัวเลขที่สลับสับสน ในฐานะนักเรียนที่เคยถูกป้อนข้อมูลในวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยม ชุดค่าสำคัญที่ได้รับการเน้นย้ำให้จดจำคือ

- 2475 ร. 7 ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย
- 14 ตุลา กับ 6 ตุลา เหมือนกันคือ นักศึกษาออกมาประท้วง เรียกร้องประชาธิปไตย ถูกทหารปราบปราม ตอนสุดท้ายได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากในหลวง ทรงทำให้บ้านเมืองกลับมาสงบร่มเย็น
- พฤษภาทมิฬ...มีการประท้วง แต่ไม่สำคัญเท่าเหตุการณ์เดือนตุลา จำรายละเอียดไม่ได้

ซึ่งละครได้พุ่งได้นำเสนอประเด็นเรื่องการจดจำประวัติศาสตร์ออกมาได้อย่างน่าสนใจ ในการที่ให้นักแสดงแต่ละคนเล่าประวัติศาสตร์ โดยสิ่งที่เล่าออกมาถูกตัดต่อ และเหมือนกับกาถูก Fast Forward เทป ตัดขาดบางช่วงออกไป ถูกทำให้เป็นเสียงยี่ดยาน ไร้แก่นสาร สดท่ายความเข้าใจทางประวัติศาสตร์จึงผสมปนเป และกลายเป็นชุดความเข้าใจ (หรือความไม่เข้าใจ) ที่บิดเบี้ยวและขาดตอน จึงไม่น่าแปลกที่คนรุ่นใหม่จะไม่สามารถแยกแยะได้ถึงความแตกต่างของ 14 ตุลา และ 6 ตุลา เพราะตำราเรียนสังคมมัธยมศึกษาไม่เคยเชื่อมโยงเหตุการณ์อย่างเป็นเหตุผล แต่เลือกใช้การอธิบายเป็นหัวข้อหลักๆ และเน้นค่าสำคัญให้เด็กท่องจำเพื่อไปกากบาทในห้องสอบ

ละครเรื่องนี้ก็ได้นำเสนอพฤติกรรมกรรมการท่องจำและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเด็กไทยในห้องเรียนออกมาผ่าน Movement ที่เหมือนกับเครื่องจักรในโรงงานที่ถูกป้อนข้อมูลสำเร็จรูปชุดหนึ่งเข้าไป ผลิตซ้ำไปเรื่อยๆ เดินตามกันไป ใครที่คิดออกมาจากสายพาน ก็จะถูกต้อนและใช้กำลังความรุนแรงดึงกลับเข้าไปสู่สายพานเดิม ภาพที่เห็นทำให้นึกถึง ชาร์ลี แชปลิน ที่ถูกกลืนกินไปในกลไกโรงงาน ในเรื่อง [Modern Times](#) ที่วิพากษ์ระบบทุนนิยมที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ลงไป การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยก็เช่นกัน การป้อนข้อมูลเพียงชุดเดียวให้เด็กจดจำและห้ามตั้งคำถาม ได้ลดทอนความเป็นมนุษย์ จากภาพแรกที่เปิดตัวละคร นักแสดงต่างเรียงว่า เคลื่อนไหวอย่างอิสระ ภายหลังกลับกลายเป็นเหมือนหุ่นยนต์ มีเพียงหน้ายิ้มกว้างอย่างไรอารมณ์ความรู้สึก ที่ถูกฝังชิพจนไม่อาจเดินต่อเองได้หากไร้สายพานนำทาง การถูกจำกัดเสรีภาพทางความคิดได้ถูก

แสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในบทบาทของเจ้าหนูจ๋าไม ที่ถูกสั่งให้ห้ามคิด ห้ามถาม มิฉะนั้นจะถูก ลงโทษอย่างรุนแรง

ถึงแม้ภาพจำประวัติศาสตร์ไทยจะถูกตัดแปะ แต่สิ่งหนึ่งที่ละครเรื่องนี้ได้เน้นย้ำทุกครั้งหลังที่เกิดความขัดแย้ง นั่นก็คือทีมทำความสะอาดที่ออกมาเก็บกวาดรอยหลักฐานให้หมดไป ซึ่งละครเรื่องนี้เลือกใช้ Action นี้ได้อย่างลงตัว แทนที่จะให้ทีม Stage Manger สวมชุดดำออกมาเคลียร์ฉากในความมืด ละครเรื่องนี้ได้เลือกให้ทีมทำความสะอาดมาเคลียร์ฉากอย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งนอกจากจะเป็นการตอกย้ำความเป็นไปของประวัติศาสตร์ไทยที่พยายามจะลบเลือนความจริงที่เกิดขึ้น ดังที่เราได้เห็นล่าสุดหลังเหตุการณ์พฤษภา 53 ที่มีทีมทำความสะอาดมาร่วมแรงร่วมใจกันลบเลือนท่าเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทีมทำความสะอาดในละครเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นถึง "วิธีการเล่าประวัติศาสตร์" ของชนชั้นนำไทย ที่พร้อมจะลบเลือน "รอยต่อ" หรือ "รอยต่าง" ที่ไม่ต้องการให้คนรุ่นหลังได้รับรู้

สิ่งที่ทำให้ละครเรื่องนี้แตกต่างและน่าจดจำ คงจะเป็น Message ที่ไม่ได้นำเสนอเพื่อเชิดชูสรรเสริญวีรชน 14 ตุลา และให้คนดูซาบซึ้งกับความเสียสละของผู้คนเหล่านั้น แต่กลับเป็นการยิงคำถามมากมายให้ผู้ชมได้คิด และเห็นภาพของการปะทะกันระหว่างอำนาจของสามัญชนกับชนชั้นนำ รายชื่อบุคคลที่เสียชีวิตที่ถูกพูดถึงในละครล้วนแต่เป็นคนธรรมดา ที่ไม่ได้รับการพูดถึงในบทเรียนประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์เก้าอี้ที่ประกอบกันอยู่หน้าเวทีในตอนท้าย ไม่ได้ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจหรือซาบซึ้งเลยแม้แต่น้อย แต่หากกลับทำให้รู้สึกสลดใจ และเจ็บปวดกับความพ่ายแพ้ของประชาชนต่ออำนาจของชนชั้นนำ เก้าอี้นักเรียนที่แขวนอยู่บนคานเหล็ก ประกอบร่างเป็นอนุสาวรีย์ชวนให้นึกถึงภาพประชาชนและนักศึกษาที่ถูกแขวนคอ และภาพของเก้าอี้แต่ละตัวที่ถูกนำมาพาดทับร่างของประชาชน

จริงหรือที่ว่า นี่คือชัยชนะของประชาชน? ปฏิเสธไม่ได้ว่าเหตุการณ์ 14 ตุลา ถือเป็นจุดเริ่มต้นการต่อรองอำนาจทางการเมืองของสามัญชนกับชนชั้นนำ แต่จริงหรือที่เราได้รับเสรีภาพและประชาธิปไตย?

รอยต่างที่ถูกขำระล้าง รอยต่อที่ถูก Fast Forward และ เซนเซอร์ คืออะไรกันหรือ? ทำไมถึงพูดไม่ได้? หรือ 14 ตุลาคือจุดเริ่มต้นของการถูกจำกัดเสรีภาพในการคิด การตั้งคำถาม และสอนให้เราจดจำเพียงภาพตัดแปะทางประวัติศาสตร์ที่สวยงามและน่าภาคภูมิใจ

ละครเรื่องนี้ได้ฟัน ในฐานะละครการเมือง จึงถือเป็นละครเรื่องหนึ่งที่ลึกซึ้งและชวนให้คนดูตั้งคำถาม ละครเรื่องนี้ไม่ได้ถูกออกแบบมาให้ทุกคนเข้าถึงและเข้าใจได้ในระดับเดียวกันตั้งแต่ต้น จึงไม่แปลกหากคนดูจะเข้าใจสัญลักษณ์ที่ใช้ในละครเรื่องนี้แตกต่างกันออกไป แต่ภาพหนึ่งที่ชัดเจนคือภาพของการจดจำการบอกเล่าประวัติศาสตร์ไทยอย่างไม่ปะติดปะต่อ นำเสนอผ่านงาน Performance ที่น่าประทับใจทั้งในแง่เนื้อหาและงาน Production

ระหว่างการเสวนา พิธีกรได้ตั้งคำถามกับละครเรื่องนี้ว่า

"ศิลปะ จะสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้จริงหรือ?"

ละครเพียง 1 เรื่อง คงไม่อาจเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งหมดได้ แต่ละครเพียง 1 เรื่อง สามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ขับเคลื่อนสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เราไม่อาจสรุปเป็นตัวเลขได้ว่าละครเรื่องนี้จะสามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้กี่เปอร์เซ็นต์ หรือ เปลี่ยนแปลงคนดูได้กี่คน เพราะสังคมไม่ใช่สมการตัวเลข แต่เราควรมองศิลปะในฐานะส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ขับเคลื่อน เน้นย้ำ จุดไฟ รื้อฟื้นร่องรอยที่ถูกลบเลือน และลากเส้นต่อภาพปะติดเหล่านั้นให้ปรากฏขึ้นในสังคม